

Тамара Бутиган-Вучај
Народна библиотека Србије
tamara@nb.rs

УДК 004.738.5:02(4)

Од TEL-а до Еуропеане и даље

Сажетак

Велики број европских пројеката покренут је за библиотеке како би оне што више отвориле своје фондове за вирителне кориснике. За библиотеке у Србији су ови пројекти углавном затворени, јер Србија није дорасла и једноставно нема право да учествује у њима. Упркос томе, Народна библиотека Србије се изборила за статус партнера у сервису The European Library и сарадника у пројекту Еуропеана. Рад садржи кратак преглед пројекта Еуропеана, као и пројеката који на посредан или непосредан начин доприносе првој европској дигиталној библиотеци, музеју и архиву.

Кључне речи:

Европска библиотека, Еуропеана, европски пројекти

Еуропеана, јединствено место на мрежи које отвара врата целокупне европске културе, својим слоганом нас подсећа: мислите на културу. Креирању Еуропеане претходио је читав низ европских пројеката и доста уложеног рада, а и новца. Поред историје, Еуропеана има и садашњост и будућност: много нових пројеката је отворено како би она била богатија и европскија. А све је почело пројектом TEL.

- усвајање стандарда за схеме метаподатака за објекте и збирке у сервису,
 - дизајнирање архитектуре система за укључивање збирки у сервис, базиране на SRU² протоколу.
- Пројекат TEL је окончан 31. јануара 2004. године.

Сервис The European Library
(<http://www.theeuropeanlibrary.org>)

Пројекат TEL (The European Library)

Пројекат TEL је први у низу пројеката који су одвели до Еуропеане. Покренут је 1. фебруара 2001. године уз подршку CENL¹-а и то као пројекат сарадње осам националних библиотека Европе на успостављању предуслова за јединствени приступ грађи и изворима свих европских националних библиотека. Под координацијом Британске библиотеке, у овом пројекту партнери су били и националне библиотеке Финске, Француске, Холандије, Италије, Немачке, Португалије, Словеније и Швајцарске, заједно са Централним националним институтом за каталогизацију Италије и самим CENL-ом. Циљеви пројекта су фокусирани на три темеља будућег сервиса The European Library, а то су:

- усаглашавање око мисије и садржаја, као и бизнис модела за развој и подршку сервису,

The European Library јединствени је сервис CENL, који пружа слободан приступ и претраживање каталога и дигиталних збирки 47 националних библиотека Европе. Визија сервиса јесте да омогући једнак приступ свима, како би промовисао разумевање богатства и диверзитета европског знања и културе. Сервис има јаку подршку за вишејезичност, интерфејс је преведен на 32 европска језика, као и описи свих укључених збирки. У овај јединствени сервис своје збирке још нису укључиле само библиотеке Сан Марина и Ватикана (март 2009). Од 2008. године име сервиса је заштићено и треба га користити у свим језицима, дакле не треба преводити као Европска библиотека или било како другачије. Сервис је покренут у марту 2005. године, користећи резултате пројекта TEL и садржај портала европских националних библиотека под називом GABRIEL (The Gateway to Europe's National Libraries), који је развијан

¹ CENL, Conference of European National Librarians – Конференција директора европских националних библиотека.

² SRU – Search/Retrieval via URL, протокол за претраживање и проналажење преко URL адреса.

при CENL-у, од 1997. до 2004. године. Седиште сервиса налази се у Краљевској библиотеци Холандије.

Народна библиотека Србије је пуноправни члан сервиса од јула 2006. године, од када активно учествује у раду свих тела и радних група, а заступљена је кроз десет збирки.

Пројекат TEL-ME-MOR (The European Library Modular Extensions for Mediating Online Resources)

Пројекат TEL-ME-MOR покренут је 1. фебруара 2005. године. Финансиран је из Европске комисије у оквиру шестог оквирног програма за подршку технологијама информационог друштва. У пројекат је било укључено 16 партнерских организација. Под координацијом Немачке националне библиотеке деловале су националне библиотеке Чешке републике, Естоније, Холандије, Летоније, Литваније, Мађарске, Малте, Пољске, Словачке, Словеније, Швајцарске и Велике Британије, као и CENL, Министарство образовања и културе Кипра и приватна компанија Егемо из Италије. Циљеви овог пројекта били су да у сервис The European Library укључи каталоге и збирке из 10 националних библиотека, партнера у пројекту, као и да припреми институције у новим земљама чланицама Европске уније за учешће у европским пројектима везаним за технологије за развој информационог друштва.

Пројекат је успешно окончан 31. јануара 2007. године.

Пројекат EDL (European Digital Library)

Пројекат Европске дигиталне библиотеке својим називом је асоцирао на стварање јединствене дигиталне библиотеке Европе, која је остварена тек Еуропеаном. Пројекат је покренут у септембру 2006, а финансиран је из програма eContentPlus Европске комисије, и на неки начин је наставио активности пројекта TEL-ME-MOR. Под координацијом Немачке националне библиотеке, у пројекту су партнери биле националне библиотеке Аустрије, Белгије, Грчке, Холандије, Исланда, Ирске, Лихтенштајна, Луксембурга, Норвешке, Словеније, Шпаније, Шведске и Швајцарске, као и приватна компанија Егемо из Италије. Библиографске базе података и дигиталне збирке националних библиотека Белгије, Грчке, Исланда, Ирске, Лихтенштајна, Луксембурга, Норвешке, Шпаније и Шведске укључене су у сервис The European Library, чиме је постигнут један од циљева пројекта: да се у сервис укључе националне библиотеке преосталих земаља чланица Европске уније и Европске асоцијације за слободну трговину (EFTA). Остали циљеви су се односили на проширивање вишејезичности и стварање предуслова за дигиталну библиотеку Европе.

Пројекат је окончан у фебруару 2008. године.

Пројекат FUMAGABA (Former Yugoslav Republic of Macedonia, Ukraine, Moldova, Albania, Georgia, Armenia, Bosnia and Herzegovina and Azerbaijan)

Двогодишњи пројекат (2008-2009) FUMAGABA има за циљ укључивање националних библиотека осам европских земаља у сервис The European Library, а финансиран је од стране Швајцарске агенције за развој и сарадњу. У њему учествују националне библиотеке Бивше југословенске републике Македоније, Украјине, Молдавије, Албаније, Грузије, Јерменије, Босне и Херцеговине и Азербејџана, а координатор је The European Library.

Пројекат Еуропеана

Еуропеана је отпочела као пројекат EDLnet (European Digital Library net) у јулу 2007. године, под координацијом Краљевске библиотеке Холандије, са циљем да изгради дигитални репозиторијум европске културе. Еуропеана је замишљена као дигитална библиотека, музеј и архив и требало би да кроз јединствени портал понуди корисницима око 10 милиона дигитализованих објеката из институција чувара баштине широм Европе, и то као текстове, слике, аудио и видео записе. Еуропеана је пројекат који финансирају Европска комисија и државе чланице Европске уније. Како пише на приступној Web страници, Еуропеана је место за инспирацију и идеје. Она позива кориснике да претраже дигиталне збирке европске баштине, да се повежу међусобно и поделе своја открића.

Како је све почело? Практично објавом Google-а у децембру 2004. године да је постигнут споразум са 5 највећих библиотека у Америци и Великој Британији како би се дигитализовало 15 милиона објеката и учинило on-line доступним. У јануару 2005. године, Жан-Ноел Жанене, тада председник Националне библиотеке Француске, објављује чланак у француским новинама *Le Monde*, под називом: „Када Google изазива Европу?“³ У овом чланку он указује на све импликације продора англосаксонске културе на Интернет путем 4.5 милијарде скенираних страница, и позива Европску унију да хитно реагује кроз дугорочну политику дигитализације европске културне баштине и on-line ширење европских културних вредности. Чланак наилази на одобравање тадашњег председника Француске, Жака Ширака и његових колега из још пет европских земаља: Италије, Мађарске, Немачке, Пољске и Шпаније, тако да они заједно упућују писмо председнику Европске комисије у априлу 2005, у којем сугеришу стварање виртуелне библиотеке Европе, у слободном приступу за све.

³ Jean-Noël Jeanneney, „Quand Google défie l'Europe“, *Le Monde* (24 janvier 2005), <http://www.bnf.fr> (преузето 27. 3. 2009).

Бранислав С. Марковић

Европска комисија позитивно одговара на ову сугестију тако што у септембру 2005. године доноси документ *i2010: дигиталне библиотеке* у коме је најављена стратегија и подршка изградњи Европске дигиталне библиотеке. Пројекат Европеана отпочео је у јулу 2007, и то као тематска мрежа под називом EDLnet, финансирана од Европске комисије у оквиру програма eContentPlus. Мрежа EDLnet окупила је око 100 партнера из сектора културне баштине и информационих технологија. Седиште пројекта је у Краљевској библиотеци Холандије, а пројекат користи техничку инфраструктуру и пројектни менаџмент сервиса The European Library. Супервизор за Европеану је EDL Foundation (http://dev.europeana.eu/edlnet/edl_foundation/), фондација коју чине најзначајнија европска удружења и институције баштине. Слоган фондације: *проналазећи делиће слагалице*, асоцира да је Европеана управо једна велика слагалица.

Сајт Европеане свечано је отворен 20. октобра 2008, отворила га је Вивијан Ридинг, европски комесар за информационо друштво и медије. Због двоструко већег броја посетилаца од очекиваног (10 милиона на сат, а у поподневним сатима и 13 милиона на сат), Европеана је крајем 20. октобра морала да буде затворена за кориснике, а ових дана (март 2009) враћа се на online сцену са свим својим функционалностима, и спремна да одговори на захтеве милиона корисника.

Еuropeана укључује искључиво дигиталне садржаје, међу њима су ремек-дела европске културе, али и она мање позната из библиотека, музеја, галерија, архива. Када су библиотеке у питању, укључене су углавном националне, а даљим развојем пројекта планира се укључивање садржаја истраживачких библиотека, док јавне библиотеке нису у плану, бар у овој фази. Тренутно (март 2009), доступно је 4 милиона дигиталних објеката. Корисницима је на располагању приступ претраживањем преко кључних речи, али и преко временске осе, тако да се може направити добар пресек европске културне продукције по годинама. Интерфејс је преведен на 26 језика земаља Европске уније, а портал се може прићи

са великог броја европских Интернет домена, као што су: europeana.fr, europeana.si, europeana.de, europeana.rs и, наравно, europeana.eu. Идеја је била да се и на овај начин истакне да Европеана садржи дигитализовану баштину из целе Европе. Џејмс Бонд, агент 007, Винча, праисторијска метропола наомак Београда, Кембриџ, европска колевка образовања... о свему се може наћи мало богатство мултимедијалне грађе у Европеани, која заиста позива на истраживање.

У дигиталну баштину Европе уврштена је готово комплетна дигитална НБС, преко сервиса The European Library, при чему Народна библиотека Србије има статус сарадника на пројекту, будући да није имала право да буде пуноправни партнер.

Током 2008, покренута су још два пројекта за подршку Европеани.

European Film Gateway (<http://www.europeanfilm-gateway.eu/>) је пројекат који се финансира из Европске комисије путем програма eContentPlus. Циљ је да понуди око 790.000 дигиталних објеката: филмова, постера, цртежа, звучних и текстуалних докумената.

EuropeanaLocal (http://dev.europeana.eu/edlnet/edl_foundation/purpose.php) се финансира из Европске комисије путем програма eContentPlus. Циљ овог пројекта је да помогне локалним и регионалним библиотекама, музејима и архивима да произведу довољно дигиталног садржаја и учине га доступним на Европеани, као и да понуде нове сервисе. Идеја је да у свакој европској земљи постоји једна институција – сарадник Европеане, која би била нека врста агрегатора дигиталног садржаја једне земље.

Током 2009, отворен је још један број пројеката за подршку Европеани. Један од њих је пројекат Pearl, који за циљ има укључивање истраживачких библиотека и њихових садржаја у сервис The European Library, који већ јесте агрегатор садржаја за Европеану.

Европа дефинитивно мисли на културу, а Србија?

Abstract

A number of European projects has been launched for the libraries to open their collections as much as possible for on-line users. These projects are mostly closed for Serbian libraries, because Serbia is not eligible country and simply can not take part in them. Despite this fact, National library of Serbia gained the position of the full partner in The European Library and the position of the contributor in Europeana project. The paper contains a short review of Europeana and other projects contributing to the first European digital library, museum and archive.

Key words:

The European Library, Europeana, European projects

ВЕБОГРАФИЈА

1. <http://search.theeuropeanlibrary.org/> (преузето 28. 3. 2009).
2. <http://www.europeana.eu/> (преузето 28. 3. 2009).
3. <http://www.bnf.fr> (преузето 27. 3. 2009).

ЛИТЕРАТУРА

1. Jeanneney, Jean-Noël. "Quand Google défie l'Europe". *Le Monde* (24 janvier 2005). <http://www.bnf.fr> (преузето 27. 3. 2009).

Бранислав С. Марковић